12.10.2015

Eduskunnan sivistys- ja tiedejaosto **Lausunto**

Kuulemistilaisuus 14.10.2015 klo 10.00

Asia: **Lausunto teemasta;**

Ammatillinen aikuiskoulutus, nuorten ammatillinen koulutus; koulutuksen rahoitus ja rakenteiden uudistaminen sekä rakennemuutoksen tuomat haasteet aikuiskoulutukselle.
HE 30/2015

Suomen Ammattikoulutuksen Johtajat SAJO ry / hallituksen puheenjohtaja Reija Lepola kiittävät mahdollisuudesta saada lausua näkemyksiään ajankohtaisesta ammatillisen koulutuksen asiakokonaisuudesta: Ammatillinen aikuiskoulutus, nuorten ammatillinen koulutus; koulutuksen rahoitus ja rakenteiden uudistaminen sekä rakennemuutoksen tuomat haasteet aikuiskoulutukselle.

Lausuntomme oheen on liitetty ***”esityksiä”*****,** joilla haluamme kiinnittää Eduskunnan sivistys- ja tiedejaoston huomion koulutustoimijoiden kannalta erityisen haasteellisiin kohtiin.

Yleistä

Hallituksen esityksessä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2016 Pääluokka 29 käsittelee Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaa.

Toimintaympäristön rajut muutokset aiheuttavat vuoteen 2020 mennessä opetus- ja kulttuurin hallinnon alalle mittavia muutostarpeita. Toisaalta osaaminen ja luovuus korostuvat yhteiskunnan uudistamisen, hyvinvoinnin ja kestävän kasvun tekijöinä. Näiden tekijöiden yhteensovittaminen edellyttää nopeita toimenpiteitä ja mittavasti rakenteiden ja toimintatapojen uudistamista.

Näemme siten ammatillisen koulutuksen reformin tavoitteet oikean suuntaisina.

Koulutuksen järjestäjien suuri määrä (vuonna 2015 130, arvio vuonna 2016 yhteensä 125) luo omat haasteensa koulutuksen kehittämiselle ja yhdenvertai-

Suomen Ammattikoulutuksen Johtajat SAJO ry
Ledare för Yrkesutbildningen i Finland rf.

Mustanlahdenkatu 3-7 E, 33210 Tampere | www.sajory.fi | sajory@sajory.fi

suudelle eri alueilla. Vain yhteistyöhön perustuvalla toiminnalla ei välttämättä luoda tehokkuutta ja yhdenvertaista laatua ja saada tarvittavia kustannussääs-töjä.
Mittavien säästöjen toteuttaminen ja toisaalta laadukkaan ja tuloksellisen koulu-tuksen järjestäminen edellyttävät myös järjestäjäverkon uudelleen arvioimista.

Yhteiskunnan nopeat muutokset edellyttävät ammatilliselta koulutukselta nope-aa reagointikykyä, mutta toisaalta tarvitaan myös selkeästi ja ennakoivasti pi-demmän aikavälin strategisia painopisteitä, jotka mahdollistavat pitkäjänteisen kehittämisen, jossa voidaan huomioida myös Suomessa vallitsevat alueelliset erot.

Nyt meneillään oleva valmistelutyö ammatillisen koulutuksen reformin toteutta-miseksi edellyttää vahvaa strategista ohjausta ja johtajuutta kaikilla tasoilla. Muutokset edellyttävät myös mittavasti aikataulullisia haasteita toiminnallisten muutosten aikaansaamiseksi ja näihin taas vaikuttavat myös lainsäädännölliset aikataulut sääntelyn purkaminen..

Hallituksen esityksessä on ammatillisen koulutuksen osalta korostettu yhteis-kunnallista merkitystä ja vaikuttavuutta. Tämä on vahvasti kannatettava asia koko ammatillisen koulutuksen alueella.

***Esitys**:*

Ammatillisen koulutuksen yhteiskunnallista ja alueellista vaikuttavuutta voitaisiin lisätä, jos säästö- ja säätelyaikataulut olisivat yhtenevämmät.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alan kärkihankkeita tulisi voida arvioida nopeasti uudelleen ja huomioida muuttunut yhteiskunnallinen tilanne pakolais-ten mittavan maahantulon vuoksi. Pakolaisten kotouttaminen ja poluttaminen ammatilliseen koulutukseen on keskeistä ja se tulisi toteuttaa esim. omalla erill-lisohjelmalla.

Koulutuksen kehittämishankkeiden sisällön määrittelyä voitaisiin tehdä asiakas- ja työelämälähtöisesti enemmän alueellisesta tarpeesta lähtien.

Rahoitusuudistuksen myötä tulisi kannustavuutta lisätä niin toiminnan kehittä-misessä ja rakenteiden uudistamisessa.

Ammatillisen koulutuksen yksi laki on kannatettava ja tukee selkeästi raja-aitojen purkua. Lain myötä säädösmäärää tulisi myös arvioida uudelleen. Tulee

arvioida myös tarvitaanko säätelyä virkatehtävistä ja nimikkeistä, jos ja kun nämä vaikeuttavat joustavaa toimintaa?

Valtion ohjaus- ja säätelyjärjestelmään kuuluvat keskeisesti myös koulutuksen järjestämisluvat. Yhden järjestämisluvan malli on myös kannatettava.

Esitys:

Koulutuksen järjestäjämisluvista tulisi poistaa koulutusvientiä vaikeuttavat esteet (kieli, paikkakunta). Monet nykyisissä järjestämisluvissa olevat velvoitteet tuntuvat jäänteeltä, jotka tulisi poistaa. Periaatteena tulisi olla asiakas-/kysyntälähtöisen joustavan toiminnan ja koulutuksen toteutuksen tukeminen.

Opetushallituksen antamat määräykset tutkinnon perusteista ovat perusteltuja, mutta tutkintojen määrää ja niiden sisältämiä osaamisaloja tulisi arvioida uudelleen työelämälähtöisesti. Lisäksi tulisi arvioida ovatko koulutuksen järjestäjäkohtaiset opetussuunnitelmat välttämättömiä? Tuovatko ne riittävästi lisäarvoa toimintaan, kun yksilöllisyys ja joustavuus ovat tutkintojen toteuttamisen päätavoitteita?

Toimitilojen kehittämisessä uudet oppimisympäristöt ovat tulevaisuutta. Vanhoista toimitiloista luopuminen tulisi saada helpommaksi ja nopeammaksi ja mahdollinen valtiolle kohdennettu takaisinmaksuvelvoite tulisi purkaa.

Luku 20. Ammatillinen koulutus (s. 420)

Toimintaympäristön muutokset ja koulutuksen toteuttajien menestyminen nykyisissä muutoksissa edellyttää strategista kyvykkyyttä ja operatiivista tehokkuutta. Strateginen kyvykkyys edellyttää, että toteutetaan oikein ennakoituja ja valittuja strategisia painopisteitä ja luodaan kyvykkyydellä kilpailuetua kilpailijoihin verrattuna ja toisaalta erottaudutaan asiakkaan silmissä. Operatiivinen tehokkuus taas edellyttää, että toteutetaan tehokkaasti ja tuloksekkaasti strategiaa tiiviissä yhteistyössä ympäröivän yhteiskunnan ja työelämän kanssa. Näin voidaan luoda kilpailukykyä ja palvella asiakkaita parhaalla tavalla ja samalla mahdollistaa investoinnit tulevaisuuden kyvykkyyteen ja laadukkaan toiminnan kehittämiseen.

Rahoitus- ja ohjausjärjestelmän yhtenäinen kokonaisuus, jossa yhdistyvät ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen säätely-, ohjaus- ja rahoitusjärjestelmät on kannatettavaa. Tämä mahdollistaa myös **yhteisen työelämän** kanssa käytävän tavoitteellisemman ja tuloksellisemman vuoropuhelun, kun järjestelmät ovat yhtenevät. Samoin koulutuksen toteutuksessa

mahdollistuu nykyisten toimintamuotojen entistä joustavampi yhteiskäyttö eri koulutusmuotojen välillä. Tämä edesauttaa maakunnissa jopa entistäkin monipuolisen koulutustarjonnan ylläpitämistä ja saavutettavuutta.

Toiminnan tuloksellisuus ja toiminnan laajuus

Tavoitteena on turvata perusasteen päättäneille ja vailla ammatillista koulutusta oleville koulutuspaikka. Hakupalvelujen keskittäminen Opintopolun palvelujen kautta tapahtuvaksi on kannatettavaa. Tämä osaltaan madaltaa raja-aitoja nuorten ja aikuisten perustutkintokoulutuksen välillä.
Opetussuunnitelmien e-perusteet, TOR, todennetun osaamisen rekisteri ja e-hops tulee kehittää koko ammatillista koulutusta kattavaksi palvelukokonaisuudeksi. Yhden palvelukokonaisuuden avulla voidaan myös koulutuksen järjestäjien tuloksellisuutta arvioida yhdenvertaisesti ja oikeudenmukaisesti.

Asiakaslähtöiset ja työelämän tarpeista lähtevät joustavat opintopolut tukevat tuloksellisuusnäkökulmaa. Toisaalta niiden toteutus edellyttää ohjaus- ja tukipalvelujen riittävyyttä sekä monimuotoisten toimintamallien ja pedagogisten ratkaisujen osalta innovatiivista ajattelua ja rohkeita uusia avauksia.
Asiakaslähtöisyys tukee myös keskeyttämisasteen vähentämisen ja toisaalta läpäisyasteen nostamispyrkimyksiä.

Esitys:

*Nuorisotakuun toteuttamisen yhtenä keskeisenä toimintamuotona on koulutustakuun varmentaminen VALMA-koulutusten avulla. Koulutuksen järjestäjät ovat saaneet VALMA järjestämisluvat 2014 vuoden alussa. VALMA- opiskelijat lasketaan osaksi järjestämisluvan opiskelijamääriä, joka on jo aiheuttanut haasteen siinä, että perusasteelta hakeutuvat *- opiskelijat ohittavat yhteishaussa normiopiskelijat ja VALMA-paikat täyttyvät opiskelijoilla, joiden opiskeluvalmiudet olisivat paremmat.*
Esitämme, että VALMA-koulutukset rinnastetaan perusasteen 10-luokkiin, ja niiden opiskelijamäärä vapautetaan koulutuksen järjestäjän perustutkintojen opiskelijamääristä. Näin tuetaan aidosti myös koulutustakuun toteutumista ja parannetaan läpäisyaikoja, kun puutteellisilla valmiuksilla tulevat opiskelijat ohjataan ensi VALMAan.
VALMAkoulutus toimii myös maahanmuuttajille tärkeänä ammatilliseen koulutukseen valmentavana väylänä ja se olisi hyvä huomioida myös pakolaisten kotouttamiskysymyksiä ratkaistaessa.

Luku 30. Aikuiskoulutus (s. 428)

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Elinikäisen oppimisen ja aikuisväestön koulutus- ja sivistysmahdollisuuksista huolehtiminen edellyttää aikuisten lisäkoulutuksen mahdollistamista eri alueilla. Osaltaan tätä tavoitetta tukee myös vapaan sivistystyön toiminta.

Toiminnan tuloksellisuus ja laajuus

Opetushenkilöstön Osaava- täydennyskoulutusohjelman jatkaminen on erittäin kannatettavaa. Hallituksen kärkihankkeet digitalisaatio ja biotalous edellyttävät opetushenkilöstöltä uudenlaista osaamista ja uudenlaisten toimintamuotojen kehittämistyötä. Myös osaamisperusteisuuteen siirtymisen osalta työ on vielä paljon tehtävää.

Hallinnonalan muutos TEM /OKM ei saisi hidastaa koulutuksen työmarkkinoiden tarpeisiin vastaamistehtävää. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalta opetus- ja kulttuuriministeriön alle siirtyvän työvoimakoulutuksen siirtäminen tulee saattaa hallitusti eteenpäin, jotta toiminta voi jatkua keskeytyksettä. Tulisi arvioida kykeneekö tutkintotavoitteinen koulutus yksistään vastaamaan työmarkkinoiden nopeisiin muutostilanteisiin vai tarvitaanko sen ohella ei-tutkintotavoitteista täydennys- ja lisäkoulutusta.
Tämän hetken tiedon mukaan TEM on ohjeistanut, että työvoimakoulutusten ”hännät” eivät saa mennä vuoden 2018 puolelle. Jos työvoimakoulutukset eivät saa jatkua vuodelle 2018, niin tämä tietää hankaluuksia esimerkiksi lähihoitajakoulutusten aloittamisten osalta. Lähihoitajakoulutukset kestävät 2-2,5 vuotta henkilökohtaistamisesta riippuen. Mikäli näin olisi, niin se voisi tietää n 1-1,5 vuoden katkosta mm. lähihoitajien valmistumiselle

Esitys:

Esitämme, että nykymuotoisen opetussuunnitelmaperusteisen ammattiosaamisen näyttöihin perustuvan perustutkintokoulutuksen ja näyttömuotoisen koulutuksen tilalle kehitetään uusi ja yksi työelämälähtöinen toimintamalli, jossa huomioidaan molemmista nykyisistä toteutustavoista parhaat ominaisuudet. Tällöin raja-aitojen madaltuminen tapahtuisi myös käytännössä ja yksi toimintamalli tukisi Tutke 2:n osaamisperusteisuuden toimeenpanoa ja koulutusmuotojen ja eritutkintojen rajapintojen laajempaa käyttöönottoa.
Tutkinnon osien kautta saavutettava osaaminen tulisi myös kirjata työelämälähtöisesti, kuten osaamisperusteisuuden tavoite on.

Esitys:

Tutkintojärjestelmät tulisi yhdenmukaistaa ja ehdotamme, että tutkintotoimikuntien rooli tai niistä luopuminen tulee arvioida. Kun virkavastuulla toimivalla rehtorilla/johtajalla on lupa allekirjoittamaan ops-perusteisen koulutuksen tutkintotodistukset, mutta miksi ei näyttötutkintotodistuksia?

Lisäksi tutkintojen suoritusten joustavuus ja hybriditutkintojen suoritus eri tutkintojen osia suorittamalla edellyttää nykyohjeen mukaan myös tutkinnon osien hyväksynnän tutkintotoimikunnalla. Tämä on selkeä hidaste joustavuudelle ja yksilöllisyydelle ja myös raja-aitojen poistamiselle.

***Esitys**:*
Työ- ja elinkeinoministeriön työmarkkinaosaamista tulisi hyödyntää myös jatkossa. Toimialakohtaiset raportit, ammattibarometrit, työvoimakatsaukset, alueelliset näkymät, julkaisut ja muut laadullisen ennakoinnin raportit toimivat alueellisesti koulutusten ja hankkeiden suunnittelun pohjana ja ovat siten tärkeitä määrällisen ja laadullisen ennakoinnin dokumentteja koulutuksen järjestäjälle.

Suomen Ammattikoulutuksen Johtajat Sajo ry:n hallitus esittää, että Opetus- ja kulttuuriministeriö edelleen kuulee ja osallistaa vahvasti ammattikoulutuksen toimijoita hallitusohjelman linjausten ja uudistusten läpiviennissä ja tulevissa kehittämistarpeissa.

Seinäjoella 12.10.2015

Reija Lepola, hallituksen puheenjohtaja
Suomen Ammattikoulutuksen Johtajat SAJO ry,

Reija Lepola, kuntayhtymän johtaja, rehtori
Seinäjoen koulutuskuntayhtymä Sedu
Koulukatu 41, 60100 Seinäjoki
reija.lepola@sedu.fi,
+358 40 830 4256